

Briuselis, 2018 12 04
COM(2018) 785 final

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

**Ataskaita dėl patirties, įgytos atlikus ES romų integracijos nacionalinių strategijų plano
laikotarpio vidurio peržiūrą**

{SWD(2018) 480 final}

1. ĮVADAS

ES romų integracijos nacionalinių strategijų planas iki 2020 m.¹ – pirmoji romams skirta ES iniciatyva, į kurią įtrauktas tolesnių veiksmų mechanizmas. Pagrindiniai šio plano tikslai – propaguoti vienodas galimybes gauti išsilavinimą, darbą, sveikatos priežiūros paslaugas ir būstą ir taip mažinti romų socialinę ir ekonominę atskirtį bei diskriminaciją. Šiuo planu valstybės narės raginamos kurti nacionalines romų integracijos strategijas (NRIS)² ir steigti nacionalinius romų integracijos informacijos centrus (NRIIC), kurie koordinuotų šių strategijų planavimo, įgyvendinimo ir stebėsenos veiksmus siekdami įgyvendinti ES romų integracijos tikslus. ES plane išvardytos kiekvienam romų integracijos tikslui skirtos priemonės, kurių valstybės narės gali imtis. Plėtros šalims³ nustatytas papildomas penktas tikslas – užtikrinti galimybę gauti civilinės būklės dokumentą. ES siekia užtikrinti geresnę pasirengimo narystei pagalbos teikimo kokybę, padidinti pilietinės visuomenės įsitraukimą ir sustiprinti stebėseną.

1 langelis. ES romų integracijos tikslai

1. Užtikrinti, kad visi romų vaikai baigtų bent pradinę mokyklą2. Sumažinti romų ir kitų gyventojų užimtumo skirtumus3. Sumažinti sveikatos būklės skirtumus4. Sumažinti skirtumus, susijusius su galimybe gauti būstą ir naudotis komunalinėmis paslaugomis

Reaguojant į Tarybos išvadas dėl romų integracijos proceso paspartinimo⁴, atliktas 2011–2017 m. laikotarpio vertinimas. Šioje ataskaitoje apibendrinami faktai, nustatyti surengus atviras viešas konsultacijas (AVK), vertinimo rezultatai ir pagrindinės vertinimo išvados. Išsamus vertinimas pateiktas prie šios ataskaitos pridedamame tarnybų darbiname dokumente.

2. VIEŠOS KONSULTACIJOS

Per konsultacijas teirautasi apie atskirties priežastis, kaip būtų galima jas pašalinti ir kas turėtų tuo užsiimti, taip pat apie tai, kokių veiksmų reikėtų imtis pirmiausia. Siekta sužinoti suinteresuotųjų subjektų nuomonę apie laimėjimus, uždavinius ir pažangą, susijusius ir su švietimo, užimtumo, sveikatos ir būsto sričių politikos kūrimu, ir su romų padėtimi šiose srityse, taip pat susijusius su kova su diskriminacija ir priešišku romams apraiškomis⁵. Nustatyti faktai apima suinteresuotųjų subjektų, pavyzdžiui, nacionalinių romų integracijos informacijos centrų, valstybių narių ir plėtros šalių pilietinės visuomenės organizacijų ir paskirų asmenų nuomonę.

Didžioji dauguma, t. y. 240, respondentų mano, jog **romų padėtis** penkiose nurodytose srityse yra prastesnė nei ne romų, visų pirma kalbant apie diskriminaciją, taip pat užimtumą ir būstą. Be to, dauguma respondentų laikosi nuomonės, kad šiai padėčiai pagerinti yra reikalinga tiek ES institucijų, tiek nacionalinių institucijų viešoji intervencija į visas šias sritis.

Kalbant apie pokyčius nuo 2011 m., dauguma asmenų mano, kad pagerėjo padėtis švietimo srityje. Nors daug asmenų mano, kad padėtis sveikatos srityje pagerėjo, dėl

¹ KOM(2011) 173 galutinis.

² Santrumpa NRIS taip pat reiškia „integruoti politikos priemonių rinkiniai“ (angl. *integrated sets of policy measures*).

³ Plėtros šalys: Albanija, Bosnija ir Hercegovina, buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija, Juodkalnija, Kosovas*, Turkija ir Serbija.

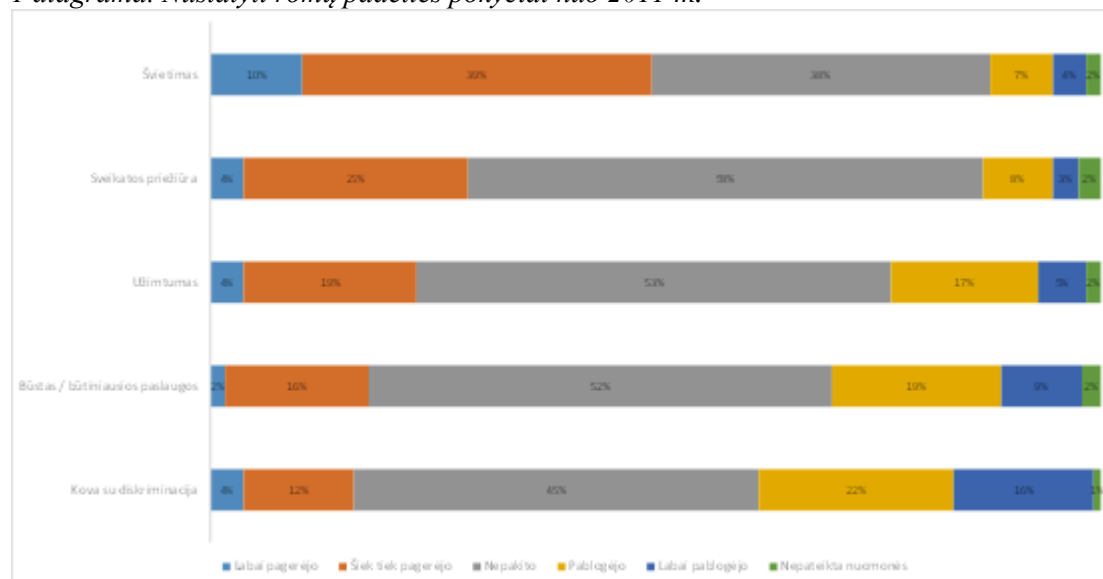
Šis pavadinimas nekeičia pozicijų dėl statuso ir atitinka JT ST rezoliuciją 1244/1999 bei Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonę dėl Kosovo nepriklausomybės deklaracijos.

⁴ EPSCO, 2016 12 08.

⁵ https://ec.europa.eu/info/consultations/public-consultation-evaluation-eu-framework-national-roma-integration-strategies-2020_en.

užimtumo nuomonės skiriasi. Respondentų, manančių, kad padėtis būsto ir kovos su diskriminacija srityje blogėja, yra daugiau nei manančių, kad ji gerėja.

1 diagrama. Nustatyti romų padėties pokyčiai nuo 2011 m.

AVK

Kalbant apie ES lygmens **politikos kūrimą**, didžiausia pažanga matyti švietimo ir kovos su diskriminacija srityse. Be to, dauguma asmenų mano, kad padėtis sveikatos ir užimtumo politikos srityse gerėja, o ne blogėja. Padėtį būsto politikos srityje neigiamai vertinančių respondentų yra daugiau, nei ją vertinančių teigiamai. Matyti teigiama tendencija nacionalinio lygmens švietimo ir sveikatos priežiūros politikos srityse ir neigiama – užimtumo, kovos su diskriminacija ir ypač būsto politikos srityse.

Remiantis atsakymais galima spręsti, jog tam, kad būtų galima sėkmingai įgyvendinti romų integracijos Europos ir nacionalinio lygmenų strategijas, jos turi būti visapusiškos ir apimti bent **pagrindines ES plane nurodytas sritis bei kovą su priešišku romams apraiškomis**. Rinkdamiesi iš 20-ies galimų prioritetinių sričių sąrašo⁶, respondentai (67 proc. Europos lygmens ir 76 proc. nacionalinio lygmens respondentų) pagrindine prioritete sritimi laiko švietimo sritį, antroje vietoje pagal svarbą – užimtumo sritis (49 proc. Europos lygmens ir 57 proc. nacionalinio lygmens respondentų), tačiau daugiau negu trečdalis Europos ir nacionalinio lygmenų respondentų pirmumą teikia kovai su diskriminacija ir priešišku romams apraiškomis, taip pat galimybės gauti būstą ir naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis užtikrinimui.

Apie visapusiško požiūrio reikalingumą leidžia spręsti ir tai, kad esama įvairių atskirties priežasčių, o integracijos strategijose turi būti numatyta, kaip jas visas šalinti vienu metu. Visų pirma šios priežastys yra diskriminacija ir priešišku romams apraiškos, menkas politinis įsipareigojimas, romų nedalyvavimas, menki institucijų gebėjimai ir nepakankamas finansavimas.

60 proc. respondentų teigimu, nacionalinėms, regionų ir vietos valdžios institucijoms reikalinga ES parama, kad jos galėtų pagerinti romų padėtį. Suinteresuotųjų subjektų nuomone, didesnę vaidmenį vykdant stebėseną ir užtikrinant Europos nediskriminavimo ir

⁶ Galimybės gauti išsilavinimą, darbą, sveikatos priežiūros paslaugas, būstą ir pagrindines paslaugas, dokumentus, romų kultūros ir meno skatinimas, romų kalbos mokymas, romų istorijos mokymas; kova su diskriminacija, kova su priešišku romams apraiškomis, romų įgalėjimas, konkrečios romų vaikams, moterims ir jaunimui skirtos priemonės; skurdo mažinimas; nacionalinių, regioninių, vietos valdžios institucijų, pilietinės visuomenės gebėjimų stiprinimas; suinteresuotųjų subjektų koordinavimas ir bendradarbiavimas su jais; finansavimas; stebėseną ir vertinimas.

kovos su rasizmu srities teisės aktų vykdymą bei nustatant, kad finansavimą būtų galima skirti tik jei yra parengta ir įgyvendinama plataus užmojo romų įtraukties politika, turėtų atlikti ES, o ne nacionalinės institucijos. Manoma, jog nacionalinės institucijos turėtų imtis didesnio vaidmens įgyvendindamos kovos su priešiško romams apraiškomis priemonės (pvz., romų ir ne romų bendruomenių kūrimo, valstybės pareigūnų mokymo nediskriminavimo ir romų įtraukties klausimais arba romų istorijos ir kultūros aspektų įtraukimo į mokymo programas) ir didindamos romų dalyvavimą (politinis dalyvavimas, nacionaliniai bendradarbiavimo forumai, gebėjimų stiprinimas, dalyvavimas kuriant politiką ir vykdant stebėseną).

Laimėjimai (romų įtraukties klausimas į politinę darbotvarkę įtrauktas kaip vienas svarbiausių klausimų; ES finansavimas; priešiško romams kaip konkrečios netolerancijos formos pripažinimas) dažniau siejami su ES, o ne nacionaliniu lygmeniu. Kalbant apie su planu ir NRIS susijusius uždavinius, dauguma viešose konsultacijose dalyvavusių suinteresuotųjų subjektų nurodė, kad pagrindinė problema – neveiksmingas romų aspekto integravimas (t. y. pagrindinėse politikos srityse nepakankamai jautriai atsižvelgiama į romų poreikius).

3. VERTINIMO PAGAL KRITERIJUS REZULTATAI

Vertinimas buvo atliekamas remiantis penkiais pagrindiniais kriterijais (aktualumo, suderinamumo, veiksmingumo, efektyvumo ir ES pridėtinės vertės) ir trimis papildomais kriterijais (nešališkumo, koordinavimo ir tvarumo). Papildomi kriterijai toliau aptariami kartu su pagrindiniais vertinimo kriterijais, su kuriais jie labiausiai susiję (nešališkumo kriterijus – su aktualumo kriterijumi, koordinavimo kriterijus – su veiksmingumo kriterijumi, o tvarumo kriterijus – su ES pridėtinės vertės kriterijumi).

3.1. Aktualumas

Vertinant aktualumą nagrinėta, ar nustatyti tikslai yra tinkami atsižvelgiant į to meto poreikius ir ar šiuo metu jie tebėra aktualūs. **Apskritai aktualumas vertinamas gerai, išskyrus keletą atvejų, kai šis aspektas menkai užtikrinamas.** Vertinimo metu patvirtinta, kad nustatytos prioritetinės sritys yra ypač svarbios didinant romų įtrauktį ir kad jos tebėra aktualios.

Atliekant vertinimą taip pat nustatyta su plano pradine struktūra susijusių **trūkumų**:

- nors švietimo srities tikslas (kad visi romų vaikai įgytų bent pradinį išsilavinimą) aktualus, jis nėra plataus užmojo;
- kova su diskriminacija – bendrasis tikslas. Šis aspektas svarbus visoms sritims, o konkretaus nediskriminavimo tikslo nenustatyta. Atlikus vertinimą nustatyta, kad kovos su priešiško romams apraiškomis veiksmai yra nepakankami, nors plane yra pateiktos kiekvienos politikos srities kovos su diskriminacija priemonės, o paskesniuose ES politikos dokumentuose pripažįstama, jog priešiško romams yra konkreti netolerancijos forma⁷, taip pat nustatyta, kad imamasi nepakankamai ES ir nacionalinio lygmenų veiksmų, skirtų kovai su diskriminacija, rasizmu ir ksenofobija, kaip numatyta ES teisės aktuose⁸.

⁷ Europos Tarybos (Europos komisijos kovai su rasizmu ir netolerancija) teigimu, priešiško romams yra „konkreti rasizmo forma, rasine viršenybe pagrįsta ideologija, tam tikra diskriminacijos istoriškai subrandinta nužmoginimo ir oficialiai įsigalėjusio rasizmo forma, be kita ko, išreiškiama smurtu, neapykantą kurstančiomis kalbomis, išnaudojimu, stigmatizacija ir pačia akivaizdžiausia diskriminacija“. COM(2017) 458 *final*, 2008/913/TVR.

⁸ 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyva 2000/43/EB, įgyvendinanti vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės, ir 2008 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis;

- nors plane skirtingumo sąvoka pabrėžiama atsižvelgiant į su romais susijusias aplinkybes⁹, paaiškėjo, jog jame nenumatyta pakankamai priemonių, kuriomis būtų siekiama išsaugoti romų populiacijos narių skirtingumą. Plane neskiriama pakankamai dėmesio konkrečioms romų grupėms, lyčių aspektui ar daugialypai diskriminacijai (**nešališkumas**).

Kad nebūtų pažeista valstybių narių kompetencija, ES plane numatyta galimybė jo tikslus pritaikyti ir tikslines grupes atrinkti veikiant lanksčiai ir atsižvelgiant į konkrečias nacionalines aplinkybes. Šis lankstumas reiškia tai, kad plano aktualumą labai lemia NRIS nustatytų tikslų bei priemonių tinkamumas ir užmojis. Šis požiūris gali padėti padidinti veiksmų aktualumą, tačiau atlikus vertinimą nustatyta, kad apskritai dėl šio požiūrio taikymo priemonės buvo įgyvendinamos padrikai ir sumažėjo jų veiksmingumas.

3.2. Veiksmingumas

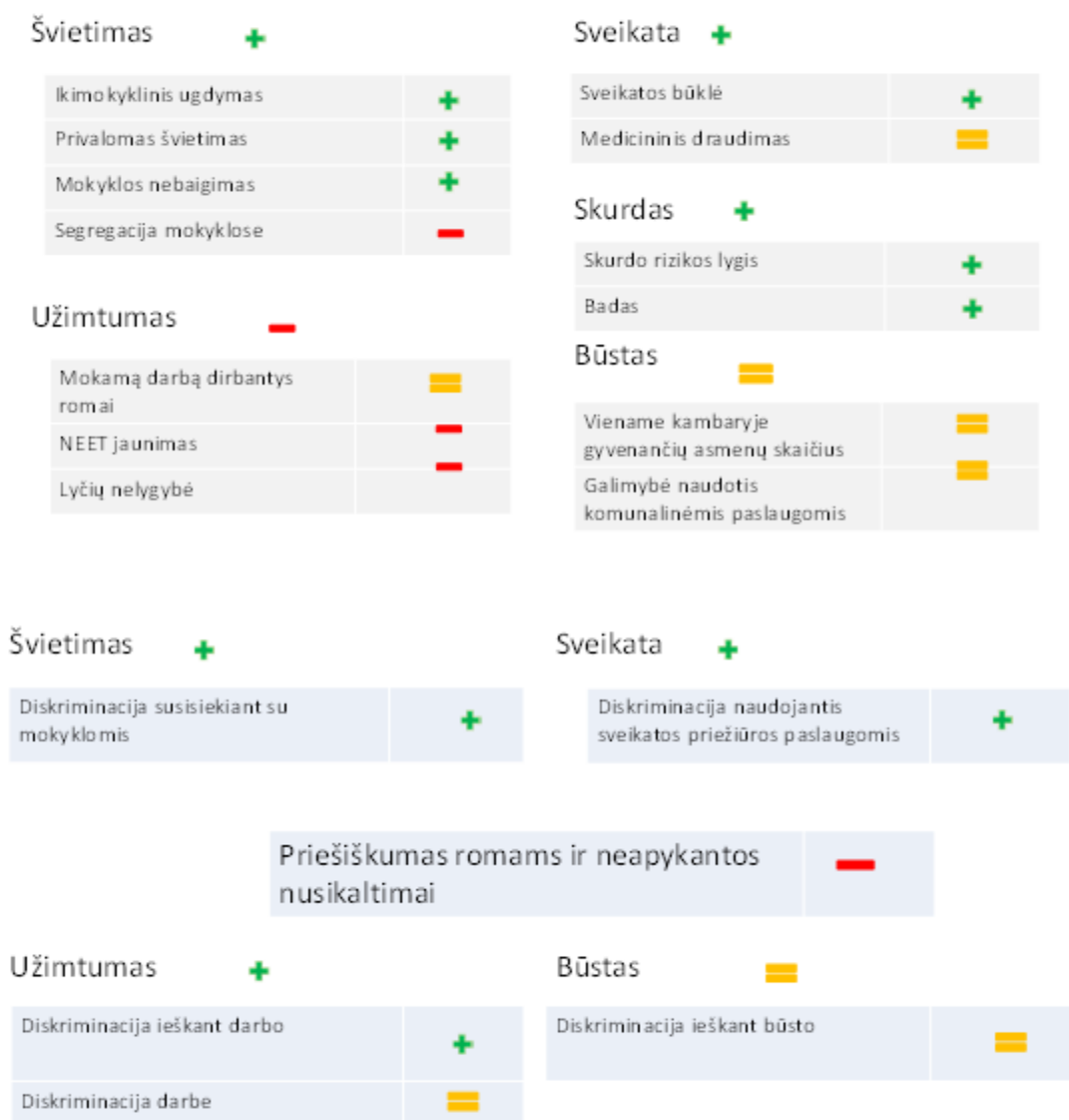
Atliekant veiksmingumo analizę atsižvelgta į tai, kiek planas buvo naudingas iki šiol įgyvendinant jame nustatytus tikslus, – tiek siekiant romų integracijos tikslų, tiek nustatant romų integracijai didinti skirtas ES ir nacionalinio lygmenų priemones ir struktūras (**koordinavimas**).

Nustatyta, kad apskritai romų integracijos tikslų siekimo pažanga menkai daroma ir kad skiriasi padėtis įvairiose srityse ir šalyse¹⁰. Nustatyta, kad didžiausia pažanga padaryta švietimo srityje (mažesnis mokyklos nebaigusių asmenų skaičius ir geresnis dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo bei privalomo švietimo sistemoje, tačiau didesnė segregacija). Romų vertinimu, jų sveikatos būklė pagerėjo, tačiau medicininio draudimo paslaugos jiems vis dar menkai teikiamos. Nustatyta, kad galimybės įsidarbinti nepagerėjo, o nesimokančių ir nedirbančių (NEET) jaunų romų dalis netgi padidėjo. Padėtis būstų srityje tebėra sudėtinga. Padaryta tam tikra pažanga siekiant bendrojo tikslo mažinti skurdą. Didelį susirūpinimą tebekelia priešiško romams apraiškos ir neapykantos nusikaltimai, nors esama įrodymų, kad, kalbant apie galimybę gauti kai kurių sričių paslaugas, romų diskriminacija šiek tiek sumažėjo.

⁹ Laikantis Europos institucijų ir tarptautinių organizacijų vartojamos terminijos, terminas „romai“ apima keleto įvairių grupių (pvz., romų, sintų, kalų, čigonų, romanišelių, bojašų, aškalių, egiptiečių, jenišų, domų, lomų, abdalų) asmenis, įskaitant klajoklius, taip pat pripažįstant šių grupių savitumą.

¹⁰ Romų integracijos rodiklių suvestinė, SWD(2017) 286 *final*/2, pridedama prie COM(2017) 458 *final*.

2 diagrama. Romų padėties 2011–2016 m. pokyčiai trijose politikos srityse – skurdo mažinimo, kovos su diskriminacija pagal sritis ir kovos su priešiško romams apraiškomis

FRA 2011, 2016 ir 2017 m. duomenys

Koordinavimo ES lygmeniu veiksmingumas vertinamas gerai, o nacionaliniu lygmeniu jis menkai užtikrinamas. Remiantis vertinimo metu nustatytais faktais, planas padėjo nustatyti arba sustiprinti priemones ir valdymo struktūras bei sustiprinti subjektų, dirbančių romų įtraukties srityje, bendradarbiavimą ir gebėjimus. Be to, planas padėjo pagerinti suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą ES ir nacionaliniu lygmenimis, tačiau dalyvavimo lygis kol kas nedaro reikiamo poveikio politikos ir paslaugų kūrimui. Remiantis šiuo planu, nacionaliniu lygmeniu sukurta keletas priemonių – romų integracijos nacionalinių strategijų, informacijos centrų (NRIIC) ir platformų, – tačiau NRIS dar neviseiškai suderintos su romų integracijos tikslais. Remiantis vertinimo metu nustatytais faktais, įsteigus NRIIC pagerėjo viešojo administravimo subjektų tarpusavio bendradarbiavimas, taip pat viešojo administravimo subjektų ir kitų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas, tačiau keleto NRIIC institucinė svarba, išteklių ir pajėgumai vis dar nedideli.

3.3. Suderinamumas

Atliekant suderinamumo analizę nagrinėta, kiek ES planas dera su kitomis ES ir nacionalinėmis priemonėmis. **Suderinamumas ES lygmeniu vertinamas gerai, o nacionaliniu lygmeniu suderinamumas menkai užtikrinamas.**

Iš vertinimo rezultatų matyti, kad ES lygmeniu padaryta pažanga sutelkiant politikos, finansavimo ir teisines romų įtraukties didinimo priemones. Visų pirma ši pažanga padaryta įgyvendinant strategiją „Europa 2020“ (užtikrinant strategijos „Europa 2020“ tikslų ir romų integracijos tikslų bei konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų romų klausimais derėjimą) ir Europos struktūrinius ir investicijų fondus („2014–2020 m. ESI fondai. Konkrečiai romams skirtas investavimo prioritetas¹¹ ir *ex ante* sąlyga). Be to, strategija „Europa 2020“ susieta su ESI fondais: valstybės narės, gavusios joms skirtas rekomendacijas romų klausimais, vykdydamos įtraukia politikos reformą turėjo įtraukti konkrečiai romams skirtą investavimo prioritetą ir naudotis ESI fondais. Tai savo ruožtu paskatino taikyti su romais susijusią teminę *ex ante* sąlygą bei jos įvykdymo kriterijus, glaudžiai susijusius su plano tikslais.

Vertinimo rezultatai leidžia spręsti, kad planas taip pat padėjo integruoti romų įtraukties aspektą į kitas sritis, kaip antai plėtros sritį¹², taip pat į Miestų darbotvarkę¹³, ES kovos su prekyba žmonėmis politiką¹⁴ ar pasiūlymus, pavyzdžiui, naujos redakcijos Geriamojo vandens direktyvą¹⁵. Tačiau vertinime pažymima, kad Jaunimo garantijų iniciatyvoje ar Europos socialinių teisių ramstyje konkrečios nuorodos į romus nėra. Kalbant apie tikslus ir taikymo sritį, ES planas ir ES teisinės priemonės vieni kitus labai papildo. Komisija, užtikrindama ES teisės aktų vykdymą, padeda stiprinti šio plano politikos tikslus, o vykdydama NRIS įgyvendinimo stebėseną ji gauna informaciją apie ES teisės aktų įgyvendinimo padėtį.

Atlikus vertinimą nustatyta, kad planu tik nedideliu mastu prisidėta prie romų integracijos aspekto įtraukimo į nacionalinio lygmens teisinės, politikos ir finansinės priemones. Dauguma NRIS nėra tinkamai susietos su viešosios politikos priemonėmis. Viena iš pagrindinių kliūčių – NRIIC ribota įtaka bendrosios politikos priemonių kūrimo, įgyvendinimo ir sprendimų priėmimo procesams.

3.4. Efektyvumas

Atliekant efektyvumo analizę vertintas išteklių, naudotų vykdant intervencijos veiksmus, ir pasiektų pokyčių ryšys. Visų pirma buvo vertinamas stebėsenos ir ataskaitų teikimo efektyvumas, taip pat siekta įvertinti ES plano ir NRIS įgyvendinimo sąnaudas ir naudą.

Remiantis vertinimu, stebėsenos ir ataskaitų teikimo sistemų efektyvumas menkai užtikrinamas. Stebėsenos priemonės buvo kuriamos laipsniškai. 2013 m. Tarybos rekomendacijoje pateikiamos išsamios valstybių narių ataskaitos, nors jos apima tik

¹¹ Kalbant apie 2014–2020 m. laikotarpį, 12-ai valstybių narių pagal 9(ii) ESF investavimo prioritetą „Marginalizuotų bendruomenių, pavyzdžiui, romų, integravimas“ skirta 1,5 mlrd. EUR.

¹² Romų integracijos aspektas visapusiškai įtrauktas į plėtros derybų procesą. Jis buvo įtrauktas į pagrindinius plėtros prioritetus, vizų režimo liberalizavimo veiksmų planą, derybas dėl 23 skyriaus „Teisminės institucijos ir pagrindinės teisės“ ir dėl PNPP paramos. Pažanga įvertinta metinėse Komisijos ataskaitose.

¹³ Eurocities2017: Roma in Cities in Europe. Brussels. http://nws.eurocities.eu/MediaShell/media/Mapping_of_the_situation_of_Roma_in_cities_FINAL_REPORT.pdf.

¹⁴ Žr. ES strategijos dėl prekybos žmonėmis panaikinimo įgyvendinimo 2012–2016 m. rezultatų ataskaitą, kurioje romų padėtis ir konkreti jiems kylanti rizika bei pažeidžiamumo problemos aprašomos remiantis išsamia ES kovos su prekyba žmonėmis teisine sistema (Direktyva 2011/36/ES) ir susijusia ES politikos sistema, be kita ko, Komisijos komunikatu dėl prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategijos įgyvendinimo ataskaitos ir konkrečių tolesnių veiksmų (COM(2017)728 final).

¹⁵ COM(2017) 753 final.

2016 m.¹⁶ Šiose ataskaitose, atsižvelgiant į valstybių narių įsipareigojimus, daugiausia dėmesio skiriama integracijos priemonėms, o ne išdirbių ir rezultatų rodikliams, kuriais remiantis būtų buvę galima įvertinti bendrą intervencinių veiksmų efektyvumą. Atlikus vertinimą nustatyta, kad Komisijos sukurta internetinė ataskaitų teikimo priemonė, skirta nacionalinio lygmens institucijų ataskaitoms Europos lygmens institucijoms teikti, – aiškus žingsnis pirmyn užtikrinant galimybę mokytis, kaip formuoti politiką, taip pat užtikrinant skaidrumą, tačiau dar esama trūkumų, kuriuos reikėtų pašalinti (žr. 4.5 skirsnį). Stebėsenos nepriklausomumas užtikrinamas atliekant FRA ir PNPP finansuojamus tyrimus – taip sudaromos sąlygos įvertinti per tam tikrą laiką padarytą pažangą. Nuo 2017 m. Komisija įgyvendina bandomąjį projektą, pagal kurį stebima, kaip organizuotos pilietinės visuomenės koalicijos įgyvendina NRIS¹⁷.

Vertinime teigiama, kad nebuvo galimybės nustatyti galutinių kiekybinių sąnaudų ir naudos ir jas įvertinti, taip pat nustatyti, kokią įtaką sąnaudoms ir naudai turėjo plano įgyvendinimas. Nors sąnaudos yra trumpalaikės, galima nauda daugiausia yra ilgalaikė ir nėra galimybės jos nustatyti anksčiau nei 2020 m. Ilguoju laikotarpiu pažanga, padaryta švietimo, užimtumo, būsto ir sveikatos srityse, padės ne tik sumažinti romų skurdą, bet ir pasiekti finansinę naudą, pavyzdžiui, įnašais į valdžios sektoriaus biudžetą, arba padaryti poveikį viešųjų gėrybių ir paslaugų naudojimui (mažesnis socialinių išmokų naudojimas). Romų integracija galėtų teigiamai paveikti darbo rinką (efektyvumo padidėjimas dėl sumažėjusio darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo) ir ekonomiką, įskaitant BVP.

3.5. ES pridėtinė vertė

Atliekant ES pridėtinės vertės analizę siekta nustatyti įgyvendinant planą pasiektus pokyčius, kurių vien suinteresuotųjų subjektų pastangomis arba visai nesiimant veiksmų būtų buvę neįmanoma pasiekti. **ES pridėtinės vertės kūrimas vertinamas gerai.** Vertinime pažymima, kad ES veiksmams buvo didinama nacionalinės romų politikos priemonių ir jų įgyvendinimo politiniu, valdymo ir finansų lygmenimis pridėtinė vertė.

2 langelis. ES pridėtinė vertė

Politinis lygmuo

- Romų įtraukties klausimas į ES ir nacionalines darbotvarkes įtrauktas kaip vienas svarbiausių klausimų
- Dėmesio su romais susijusiems klausimams skiriama net ir šalyse, kuriose romų populiacijos mažesnės

Valdymo lygmuo

- Romų įtraukties struktūrų kūrimas
- Kadangi ES veiksmai yra daugiamečio pobūdžio, užtikrinamas stabilumas
- Politinės rekomendacijos bei stebėsenos ir ataskaitų teikimo sistema siekiant didesnės atskaitomybės ir skaidrumo
- Tarpusavio mainų ir bendradarbiavimo galimybės
- Visapusiškas požiūris

Finansų lygmuo

- NRIS įgyvendinti skirta ESI fondų ir PNPP parama

Atlikus vertinimą nustatyta, kad jei ES planas nebūtų įgyvendinamas, ES politinėje darbotvarkėje romų klausimams būtų skiriama mažiau dėmesio. Kai kuriose šalyse NRIS nustotų veikti, kitose šalyse sumažėtų jų svarba ir atitinkamai sumažėtų politinis įsipareigojimas didinti romų įtrauktį. Jei planas nebebūtų įgyvendinamas, būtų prasčiau

¹⁶ 2017 m. plėtos regiono šalyse.

¹⁷ <https://cps.ceu.edu/roma-civil-monitor>. Panašus procesas finansuojamas ir PNPP lėšomis.

vykdoma stebėseną ir vangiau teikiamos ataskaitos. Kai kurios esamos nacionalinės politikos priemonės ir tikslinės struktūros nebebūtų taikomos arba būtų vangiau taikomos ir taptų simbolinės. Remiantis vertinimo rezultatais, **reikia daugiau laiko, kad sustiprėtų darbo struktūros ir kad būtų užtikrintas tvarumas ir ilgalaikis politikos priemonių poveikis.** Labai svarbu toliau įgyvendinti ir tobulinti bendru planu grindžiamas NRIS. Pradiniu etapu pasiekta konkrečių rezultatų, tačiau vertinime teigiama, kad jie yra nepakankami ir šiuo metu reikia sustiprinti ir tikslingiau įgyvendinti visą procesą daugiausia dėmesio skiriant politinio įsipareigojimo stiprinimui, konkrečių įvertinamų tikslų ir griežtų stebėsenos priemonių nustatymui, taip pat įgyvendinimo veiksmingumo didinimui skiriant pakankamą finansavimą ir taikant dalyvavimu grindžiamas valdymo sistemas.

4. VERTINIMAS. IŠVADOS IR ĮGYTA PATIRTIS

Iš vertinimo rezultatų matyti, kad planas labai svarbus kuriant romų įtraukčiai skatinti skirtas ES ir nacionalines priemones bei struktūras, tačiau plataus užmojo tikslas panaikinti romų atskirtį nepasiektas. Komisijos atlikto vertinimo ir ankstesnių metinių vertinimų dėl NRIS įgyvendinimo metui nustatyti faktai atskleidžia, kokie yra pagrindiniai įgyvendintini prioritetai tikslai. Tai būtinybė geriau integruoti romų įtraukties aspektą, aiškiai sutelkti dėmesį į kovą su priešiško romams apraiškos, partnerystės ryšių stiprinimą ir romų dalyvavimo didinimą, romų bendruomenės narių skirtingumo klausimo sprendimą (sutelkiant dėmesį į romes bei romų jaunimą ir vaikus) ir geresnį tikslų nustatymą, duomenų rinkimą bei ataskaitų teikimą siekiant skatinti mokytis, kaip formuoti politiką¹⁸.

4. 1. Siekiant užtikrinti tvarumą, veiksmingai integruoti romų įtraukties aspektą ir skirti dėmesio romams

Remiantis vertinimo metu nustatytais faktais, siekiant užtikrinti, kad kuriant bendrąją politiką būtų atsižvelgiama į romų poreikius, reikėtų veiksmingiau sutelkti ES plane ir NRIS numatytas priemones. Romų įtrauktis vyksta tada, kai bendroji politika kuriama atsižvelgiant į jų konkrečius poreikius. Kalbant apie daugumą esamų romų įtraukčiai didinti skirtų politikos priemonių, trūksta sistemingos perspektyvos. Atlikus vertinimą nustatyta, kad **Nacionalinės institucijos turėtų įgyvendinti dvejopą strategiją – užtikrinti, kad pagrindinės paslaugos būtų įtraukios, ir kurti pažeidžiamiausiems asmenims skirtas tikslines programas.** NRIS turėtų būti išsamiai aprašoma, kaip romų įtraukties aspektas turėtų būti toliau integruojamas į švietimo, užimtumo, sveikatos ir būsto politikos priemones ir kokios konkrečios priemonės bus kuriamos siekiant pašalinti konkrečias nepalankias aplinkybes bei veiksmingai užtikrinti lygias galimybes gauti šių įvairių sričių paslaugas. Šiuo tikslu valstybės narės turėtų visiškai įgyvendinti investavimo prioritetą, skirtą marginalizuotų bendruomenių, kaip antai romų, integravimui, taip pat kitus susijusius investavimo prioritetus.

¹⁸ Priede pateikiama lentelė su vertinimo pagal kriterijus rezultatų santrauka.

Dėl to Komisija pasiūlė laikotarpiui po 2020 m. skirtuose ESI fondų reglamentuose sustiprinti NRIS ir ES finansavimo ryšį, paliekant galioti konkretų tikslą užtikrinti marginalizuotų bendruomenių, pavyzdžiui, romų, socialinę ir ekonominę integraciją ir leidžiant lėšas naudoti tik tada, jei jų naudojimas susijęs su griežtesnėmis teminėmis reikiamomis sąlygomis, įskaitant reikalavimus dėl NRIS¹⁹:

- nustatyti romų integracijai pagreitinti ir segregacijai panaikinti skirtas priemones;
- atsižvelgti į lyčių aspektą ir jaunų romų padėtį;
- nustatyti pradinę būklę, įvertinamus etapus ir tikslus;
- nustatyti stebėsenos, vertinimo ir peržiūros tvarką;
- nustatyti romų įtraukties aspekto integravimo regionų ir vietos lygmenimis tvarką;
- nustatyti tvarką, kurią taikant būtų užtikrinama, kad NRIS būtų kuriamos, įgyvendinamos, stebimos ir peržiūrimos glaudžiai bendradarbiaujant su romų pilietine visuomene ir visais kitais suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant regionų ir vietos lygmenų subjektus.

Didinti romų įtrauktį taip pat yra vienas iš teminių prioritetinių tikslų, kurio įgyvendinimo veiksams finansuoti pagal PNPP III ateityje bus teikiama pagalba, skirta plėtos regionui.

Be to, iš vertinimo matyti, kad ES lygmeniu turėtų būti užtikrinamas geresnis plano ir kitų politikos priemonių derėjimas. Reikėtų paspartinti politikos prioritetų susiejimo su ES finansavimu (skatinant įgyvendinti įtraukią struktūrinę reformą pagal Semestro programą ir plėtos politiką, taip pat tikslines politikos priemones pagal NRIS) procesą. Pavyzdžiui, Komisija galėtų išnagrinėti tolesnes galimybes finansavimą skirti tik jei yra vykdomi kovos su diskriminacija ir priešiško romams apraiškomis veiksmai, taip pat kaip dar vieną mechanizmą, kuriuo visapusiškai būtų galima išnaudoti visas **romų integracijos tikslų ir pagrindinių politikos pastangų, dedamų ES bei tarptautiniu lygmenimis**, apsvarstyti Europos socialinių teisių ramsčio ir JT Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m., **sąsajas**.

4.2. Daugiau dėmesio kovai su diskriminacija ir priešiško romams apraiškomis

Atlikus vertinimą nustatyta, kad vieni pagrindinių trūkumų yra tai, kad nėra nustatyta konkretaus su nediskriminavimu susijusio tikslo ir tikslinių strategijų ir kad nesiimama veiksmų siekiant panaikinti priešiško romams. Diskriminacija ir socialinė atskirtis viena kitą stiprina. Kiekvienas romas gali patirti diskriminaciją, tačiau ne visi romai yra socialiniu požiūriu atskirti.

Jau įdėta pastangų pašalinti šiuos trūkumus: kovos su priešiško romams apraiškomis stebėseną vykdoma pagal Rasinės lygybės direktyvą²⁰ ir Tarybos pamatinį sprendimą dėl kovos su rasizmu ir ksenofobija²¹. Neapykantos kurstymo internete stebėseną apima ir kovą su priešiško romams apraiškomis, o įgyvendinant šiuos veiksmus dalyvauja ir romų NVO²². Teikti pirmumą kovai su diskriminacija ir priešiško romams apraiškomis raginta įgyvendinant Teisių, lygybės ir pilietiškumo programą, projektą „Roma Civil

¹⁹ https://ec.europa.eu/commission/publications/investing-people_en – dėl Komisijos 2018 m. gegužės 30 d. pasiūlymo dėl ESF+; https://ec.europa.eu/commission/publications/regional-development-and-cohesion_en – dėl Komisijos 2018 m. gegužės 29 d. pasiūlymo dėl BNR.

²⁰ 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyva 2000/43/EB, įgyvendinanti vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės, OL L 180, 2000 7 19, p. 22–26.

²¹ 2008 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis. OL L 328, 2008 12 6, p. 55–58.

²² http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=54300

Monitor“, vykstant suinteresuotųjų subjektų diskusijoms, pavyzdžiui, Europos romų įtraukties platformoje ar Kovos su rasizmu ir ksenofobija aukšto lygio darbo grupės posėdžiuose²³, ir vykdant FRA mokslinių tyrimų veiklą²⁴.

Iš vertinimo matyti, kad **valstybės nares reikėtų skatinti įgyvendinti daugiau kovos su diskriminacija ir priešišku romams priemonių**, pvz., remiantis vertinimu, NRIS turėtų būti nustatytos tikslinės priemonės, kuriomis būtų siekiama užkirsti kelią šališkiems motyvuotiems neapykantos nusikaltimams, neapykantos kurstymui ir stigmatizacijai bei kovoti su šiais reiškiniiais, kuriuos lemia priešiškus romams (pvz., atnaujinant švietimo programas, kuriant etnines bendruomenes, taip pat rengiant mokymus siekiant atkreipti darbdavių, švietimo, sveikatos ir už būstą atsakingų institucijų, taip pat policijos, prokurorų ir teisėjų dėmesį į romų padėtį). Norint užkirsti kelią diskriminacinės praktikos rėmimui ES fondų lėšomis, reikalingos sistemingos pastangos. Vykdydamos tarpusavio mokymosi ir bendradarbiavimo veiklą, viešojo sektoriaus institucijos, pilietinė visuomenė, žiniasklaida ir lygybės įstaigos turėtų taip pat vykdyti stebėseną ir kovoti su priešišku romams apraiškomis. Kurdami kovos su priešišku romams apraiškomis, rasizmu ir diskriminacija veiksmų planus pagal NRIS, NRIIC turėtų įtraukti lygybės įstaigas.

Vertinime nurodoma, kad kova su diskriminacija ir priešišku romams apraiškomis turėtų būti laikoma atskiru plano prioritetiniu tikslu, o kartu su keturiais romų integracijos tikslais turėtų būti siekiama ir konkretaus su nediskriminavimu susijusio tikslo. Be to, kova su diskriminacija ir priešišku romams apraiškomis ir toliau turėtų būti laikoma visoms sritims svarbiu prioritetiniu tikslu, o jam įgyvendinti turėtų būti visose keturiose politikos srityse nustatyti konkretūs tikslai. **Reikėtų aiškiau sutelkti dėmesį į kovą su priešišku romams apraiškomis ir diskriminacija – tai turėtų būti daroma ne atsisakant įtraukties požiūrio taikymo, o papildomai.** Taip būtų galima geriau užtikrinti kovos su diskriminacija ir neapykantos nusikaltimais teisės aktų vykdymą ir padidinti socialinės įtraukties politikos veiksmingumą.

4.3. Partnerystė

Atlikus vertinimą nustatyta, kad ES ir nacionaliniu lygmenimis yra nustatyti valdymo mechanizmai, tačiau jie nėra labai veiksmingi. Apskritai NRIS nėra tinkamai susiejamos su bendrąja politika, taip pat į šias strategijas nuosekliai neįtraukiami pagrindiniai sektoriai ir suinteresuotieji subjektai. Pilietinė visuomenė skatinama dalyvauti visais Europos daugiapakopio valdymo etapais. Tačiau romų galimybės veiksmingai dalyvauti politiniame gyvenime ir visais politikos formavimo proceso etapais vis dar ribotos. Norint sustiprinti planą ir NRIS, būtina užtikrinti romų, pilietinės visuomenės, nacionalinių institucijų, visų pirma NRIIC ir vietos valdžios institucijų, įgalėjimą bei sustiprinti jų gebėjimus.

Siekiant užtikrinti romų įgalėjimą ir jų dalyvavimą, būtina skatinti specialias priemones, kuriomis būtų pasiekta, kad vykstant politikos formavimo procesui būtų geriau atsižvelgiama į romų nuomonę. Tarp šių priemonių yra šios:

- politinio aktyvumo didinimas kuriant dalyvaujančią bendruomenę;
- romų skatinimas rinktis profesijas, kuriose jiems menkai atstovaujama;
- gerosios romų ir ne romų bendradarbiavimo patirties propagavimas;
- romų bendradarbiavimo su vietos institucijomis ir pilietine visuomene rėmimas.

²³ http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?&item_id=51025.

²⁴ FRA 2018, *A persisting concern: anti-Gypsyism as a barrier to Roma inclusion*.

Skatinant romus veiksmingiau dalyvauti visais lygmenimis, būtina atsižvelgti į lyčių aspektą.

Iš vertinimo matyti, kad **Romų ir juos palaikančių pilietinės visuomenės narių įgalėjimas ir gebėjimų stiprinimas nepaprastai svarbus kalbant ne tik apie socialinių paslaugų teikimą romams, bet ir formuojant politiką bei vykdant nepriklausomą kontrolę.** Reikėtų užtikrinti nepertraukiamą organizuotą piliečių dalyvavimą vykdant įgyvendinimo stebėseną. Siekiant užtikrinti, kad kuriant politikos priemones būtų atsižvelgiama į romų poreikius, romų dalyvavimas kuriant ir įgyvendinant bendrąją politiką bei vykdant jos stebėseną taip pat turėtų būti remiamas nacionaliniu lygmeniu. Šiuo tikslu būtina stiprinti romų ir pagrindinių NVO sąsajas ir bendradarbiavimą.

Reikėtų sustiprinti NRIIC įgaliojimus, institucinius gebėjimus ir žmogiškuosius išteklius bei padidinti jų biudžetą. Šie centrai turėtų tapti efektyviais romų aspekto įtraukimo į visų susijusių sričių politiką propaguotojais ir turėtų į tikslų įgyvendinimo veiklą įtraukti pagrindinius nacionalinio lygmens subjektus. Šiuo tikslu jie turėtų:

- užtikrinti nuolatinį dialogą su visais subjektais, kurie susiję su romų įtraukties tikslo įgyvendinimu;
- savo veiksmus glaudžiai derinti su valdymo institucijomis;
- bendradarbiauti su regionų ir vietos subjektais;
- visus susijusius subjektus įtraukti į NRIS bei atitinkamų politikos priemonių, skirtų romų įtraukčiai didinti ir jų diskriminacijai panaikinti, įgyvendinimo priežiūros veiklą;
- stiprinti konsultacijų ir dialogo su romų pilietine visuomene sistemas ir didinti jos dalyvavimą vykdant įgyvendinimo stebėseną ir vertinimą bei teikiant ataskaitas.

Dažnai **vietos valdžios institucijos** neturi pakankamų išteklių bei žinių ir dėl to negali kovoti su diskriminacija ir didinti socialinės įtraukties. ES fondų lėšos turėtų būti daugiau naudojamos vietos subjektų gebėjimams stiprinti ir vietos strategijų kūrimui, įgyvendinimui bei stebėsenai skatinti. Įtraukiant romų bendruomenes į jiems skirtas iniciatyvas ir stiprinant jų gebėjimus vadovauti šiems projektams didinamas ES lėšų naudojimo romų įtraukties didinimo tikslu veiksmingumas ir efektyvumas ir prisidedama prie asmenų, kurie paprastai vadinami tiksline grupe, įgalėjimo²⁵.

4.4. Romų skirtingumo klausimo sprendimas

Atlikus vertinimą nustatyta, kad ES planas nebuvo labai naudingas sprendžiant romų skirtingumo klausimą. Nustatyta, kad **lyčių aspektas** menkai integruojamas, ir tik keliose NRIS atsižvelgiama į konkrečias moterų pažeidžiamumo problemas. Jei būtų **taikytas į vaikų interesus orientuotas požiūris**, būtų reikėję parengti visapusiškesnes strategijas, kuriose turėtų būti numatyta, kaip vienu metu tenkinti vaikų poreikius įgyvendinant švietimo, sveikatos ir būsto politiką, kartu užtikrinant vaikų apsaugą. Vis dar reikia tęsti kovą su prekyba žmonėmis, atsižvelgiant į vaikų ir lyčių aspektą. Retai skirta dėmesio daugialypei ir tarpsektorinei diskriminacijai.

Nors viena iš pagrindinių priežasčių, lėmusių ES plano įgyvendinimą, buvo asmenų judumas Europos Sąjungoje po plėtros proceso, šiame plane ir daugumos šalių NRIS menkai atsižvelgiama į ES judančių romų ar romų, neturinčių ES pilietybės arba jokios

²⁵ Programa ROMACT ir FRA projektas „Vietos subjektų dalyvavimas didinant romų įtrauktį“ (angl. LERI) yra pavyzdžiai, kaip, taikant dalyvavimu grindžiamus veiklos metodus, galima padėti lengviau užmegzti vietos partnerystės ryšius ir didinti sanglaudą vietos lygmeniu. <http://coe-romact.org/>; <http://fra.europa.eu/en/project/2015/local-engagement-roma-inclusion-leri-multi-annual-roma-programme>

šalies pilietybės, poreikius. Šiems poreikiams patenkinti reikėtų nustatyti konkrečias priemones ir laikytis žmogaus teisėmis grindžiamos praktikos.

Vertinimas rodo, kad NRIS turėtų būti geriau atsižvelgiama į konkrečių grupių poreikius ir romų populiacijos narių sąlygų skirtingumą. Siekiant patenkinti konkrečius pažeidžiamų grupių poreikius visose pagrindinėse srityse, NRIS turėtų būti nurodyti aiškūs tikslai ir rodikliai. Atsižvelgiant į Piliečių teisių direktyvą²⁶, NRIS turėtų būti konkrečiai nurodyta pagrindinių įtraukties priemonių tikslinė romų grupė.

4.5. Tikslų nustatymas, duomenų rinkimas, stebėseną ir ataskaitų teikimas siekiant suteikti galimybę mokytis formuoti politiką

Remiantis vertinimu, plano veiksmingumas ir aktualumas padidėtų, jeigu imantis veiksmų kiekvienoje iš keturių prioritetinių sričių būtų papildomai taikomas reikalavimas skirti dėmesio kovai su diskriminacija ir priešiško romams apraiškomis (kaip kompleksiskai taikomas reikalavimas ir kaip atskira sritis) ir jei būtų nustatyti konkretūs **individualiai pritaikomi romų integracijos tikslai bei papildomi tikslai ir rodikliai**. Konkrečioms šalims skirtus tikslus būtų galima rinktis iš išsamaus kiekvienos srities galimų tikslų ir rodiklių sąrašo (diferencijuoti bendros sistemos tikslai). Remdamosi duomenimis ir atsižvelgdamos į nacionalines aplinkybes, valdžios institucijos turėtų atnaujinti tikslus ir juos išdėstyti pagal pirmumą. Nustačius lanksčius standartinius tikslus būtų lengviau geriau atsižvelgti į romų populiacijos narių skirtingumą. Taikant lanksčią rodiklių sistemą, rengiant NRIS būtų galima bendrus tikslus pritaikyti atsižvelgiant į nacionalinius prioritetus, taip pat įvairiai pagerinti NRIS kokybę:

- NRIS tikslai, įskaitant sektorių dalims skirtus tikslus, pritaikytus atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes, turi būti nurodyti konkrečiai ir pagal sritis;
- turėtų būti nustatyti kiekvienam tikslui skirti konkretūs, kiekybiškai įvertinti ir per nustatytą laiką pasiektini kiekvienos srities tikslai, nustatyti atsižvelgiant į šalies aplinkybes;
- siekiant sumažinti skirtumus, tikslai turėtų būti nustatomi absoliučiais skaičiais, kad būtų galima nustatyti romų padėties pagerėjimo mastą, ir santykiniais skaičiais, jei tikslai yra susiję su bendrąja populiacija;
- nustatant tikslus turėtų būti atsižvelgiama į lyčių nelygybę ir konkrečių grupių poreikius;
- NRIS turėtų būti nustatyta atitinkamų NRIS tikslų įgyvendinimo ataskaitų teikimo tvarka ir atsižvelgiama į tikslų tarpusavio sąsajas pagrindinėse srityse.

Vertinimas rodo, kad **reikėtų sustiprinti duomenų rinkimo, stebėsenos ir ataskaitų teikimo sistemas**. Pagrindinės problemos, dėl kurių stebėsenos procesas yra sunkiai įgyvendinamas ir nepatikimas, – tai patikimų, pagal etninę kilmę suskirstytų duomenų stoka bei skaidrumo ir atskaitomybės užtikrinimo mechanizmų nebuvimas. Dėl to sunku įvertinti pažangą. NRIS nustatyta stebėsenos ir ataskaitų teikimo sistema turėtų padėti rinkti politikos ir programų įgyvendinimo lygmens informaciją, informaciją apie konkrečius tikslinius veiksmus ir veiksmus, kuriais skatinama kurti įtraukesnę bendrąją politiką. Siekiant užtikrinti, kad būtų surinkta tinkamų duomenų, kuriais remiantis būtų galima vykdyti įgyvendinimo, laimėjimų ir efektyvumo stebėseną, reikėtų užtikrinti geresnį duomenų prieinamumą ir geriau juos suskirstyti. Duomenų rinkimo, ataskaitų teikimo ir analizės mechanizmai, taikytini pažangos stebėjimo tikslu, turėtų būti kuriami naudojantis nacionalinėms institucijoms teikiama FRA parama ir technine pagalba²⁷, kad

²⁶ 2004/38/EB.

²⁷ Taip pat taikoma šalims kandidatėms, turinčioms stebėtojų teises.

būtų lengviau mokytis formuoti įrodymais grindžiamą politiką. Siekiant paaiškinti kiekybinių rodiklių taikymo aplinkybes ir geriau suprasti konkrečius veiksnius, lemiančius sėkmingą arba nesėkmingą pavienių intervencinių priemonių įgyvendinimą, reikėtų naudoti kokybiškus duomenis.

Gerinant NRIIC koordinuojamą nacionalinę ataskaitų teikimo sistemą ir įtraukiant pilietinę visuomenę į stebėsenos procesą būtų galima prisidėti prie žinių sisteminimo ir esamos patirties dokumentavimo – taip būtų galima sustiprinti tarpusavio mokymosi ir politikos perdavimo procesus.

4.6. Didinti pažangos mastą pasirengimo narystei etapu

Atliekant vertinimą buvo įtrauktos ir narystei besirengiančios šalys, o vertinimo rezultatai rodo, kokie svarbūs yra su romų integracija susiję didelio užmojo tikslai pasirengimo narystei etapu. Todėl į plėtros procesą įtrauktas vienodų galimybių gauti išsilavinimą, darbą, sveikatos priežiūros paslaugas ir būstą skatinimas. Visos plėtros šalys priėmė NRIS, paskyrė NRIIC ir įgyvendino sistemą, panašią į valstybių narių metinių ataskaitų teikimo sistemą. Tačiau nors ir padaryta pažanga, vis dar reikia nemažai padirbėti, kad būtų pašalintos pirmiau nurodytos problemos.

5. Išvados

Romų atskirties ir diskriminacijos problema opi jau ne vieną šimtmetį. Kad ji būtų panaikinta, būtina priimti ilgalaikius įsipareigojimus ir taikyti visapusišką požiūrį. Struktūriniams pokyčiams reikia laiko, o kad būtų matyti realus poveikis, gali tekti laukti, kol pasikeis bent viena karta.

ES romų integracijos nacionalinių strategijų planas iki 2020 m. vertinimas parodė, kad ES plano įgyvendinimas – tai tik pradžia proceso, kuriam vykstant, nepaisant daugybės apribojimų ir atsižvelgiant į užduoties mastą, jau matyti teigiamų rezultatų ir pirmųjų tendencijų pokyčių. Tačiau vertinime taip pat teigiama, kad norint geriau įgyvendinti šiuos tikslus, reikia imtis tolesnių veiksmų. .

1 priedas

1 lentelė. Vertinimo pagal kriterijus rezultatų santrauka

Vertinimo kriterijus	Bendras vertinimas	Išsamus vertinimas
AKTUALUMAS	Gerai, tačiau esama trūkumų	4 prioritetinės sritys buvo ir tebėra svarbiausios
		Keletas su pradine struktūra susijusių trūkumų
		Vertinama gerai, nes užtikrinamas nešališkumas romų ir ne romų požiūriu
		Vertinama blogai, nes nenustatyta romų bendruomenės konkrečių tikslinių pogrupių
VEIKSMINGUMAS	Esama trūkumų, susijusių su pažanga, daroma siekiant romų integracijos tikslų	Padaryta tam tikra švietimo tikslo įgyvendinimo pažanga
		Nepadaryta užimtumo tikslo įgyvendinimo pažangos
		Padaryta menka sveikatos tikslo įgyvendinimo pažanga
		Nepadaryta būsto tikslo įgyvendinimo pažangos
	Koordinavimas vertinamas gerai	ES lygmens valdymas vertinamas gerai
		Bendradarbiavimo skatinimas ES ir nacionaliniu lygmenimis vertinamas gerai
		Nors padaryta tam tikra pažanga, NRIS menkai suderintos, o NRIIC gebėjimai nepakankami
SUDERINAMUMAS	Suderinamumas ES lygmeniu vertinamas gerai	ES plano ir keleto ES politikos, finansavimo ir teisinių priemonių (strategija „Europa 2020“, ESI fondai, kovos su diskriminacija teisės aktai, plėtra) suderinamumas
		Nevienodas romų aspekto įtraukimas į kitas politikos priemones (pvz., jis nepakankamai įtrauktas į Europos socialinių teisių ramstį ir Jaunimo garantijų iniciatyvą)
	Suderinamumas nacionaliniu lygmeniu menkai užtikrinamas	Nepakankamas romų aspekto įtraukimas į nacionalinę viešąją politiką
		Kai kuriose valstybėse narėse NRIS padėjo kovoti su diskriminacija, neapykantos kurstymu ir neapykantos nusikaltimais, tačiau kitose valstybėse narėse NRIS poveikis buvo mažas
		Nacionalinis finansavimas skiriamas tik tiek, kiek būtina ESI fondų teikiamam bendram finansavimui užtikrinti. ESI fondai menkai įgyvendinami ir derinami su romų integracijos tikslais
		Ataskaitų teikimo pažanga laipsniškai didėja, tačiau daugiausia dėmesio skiriama priemonėms, o ne rezultatams. Esama šalintinių trūkumų
EFEKTYVUMAS	Menkas ataskaitų teikimo ir stebėsenos sistemų efektyvumas	Kai kurių (bet ne visų) valstybių narių duomenys yra palyginami
		Nuo 2017 m. įgyvendinamas bandomasis projektas, pagal kurį stebėseną vykdo organizuotos NVO koalicijos
		Nėra galimybės galutinai įvertinti, kiekybiškai nustatyti ir priskirti sąnaudų bei naudos. Sąnaudos yra trumpalaikės arba vidutinės trukmės, tačiau galima nauda dažniausiai yra ilgalaikė
	ES PRIDĖTINĖ VERTĖ	Vertinama gerai
Valdymo lygmeniu		
Finansų lygmeniu		
Kadangi tvarumas menkai užtikrinamas, būtinas nepertraukiamas ES lygmens subjektų dalyvavimas		

Vertinimo kategorijos: labai gerai, gerai, menkai, blogai, labai blogai

ⁱ COM/2017/0458 final, COM/2016/0424 final, COM/2015/0299 final, COM/2014/0209 final, COM/2013/0454 final